

ouders betrekken bij integrale ondersteuningstrajecten; hoe doe je dat?

Partnerschap tussen ouders, school en hulpverleners vergroot de kansen van kinderen met extra ondersteuningsbehoeften. Met Passend onderwijs en de Jeugdwet krijgt dat partnerschap een nieuwe impuls. Integraal arrangeren voor onderwijsondersteuning en jeugdhulp, samen met ouders, bijvoorbeeld in een zorgteam; hoe doe je dat en wat levert het op?

Tekst: Marije Bosdriesz

Elk kind is erbij gebaat dat school en ouders nauw samenwerken in hun pedagogische taak, ieder vanuit hun eigen rol. Dit geldt nog sterker voor kinderen met extra ondersteuningsbehoeften. Dan is die samenwerking nog belangrijker om in de school- én de thuissituatie de voorwaarden voor een positieve ontwikkeling van het kind te realiseren. Naast samenwerking tussen school en ouders kan dan ook nog samenwerking met jeugdhulp nodig zijn. Veel scholen leggen die verbinding onder meer in een zorgteam of ZAT, waar de ondersteuningsbehoeften van een kind én van de ouders worden vastgesteld en een aanpak wordt bepaald. Vervolgens krijgt die samenwerking vorm in de uitvoering van een arrangement van ondersteuning en hulp.

Ouderbetrokkenheid

Uit een onderzoek van het NJi naar de wensen van ouders met betrekking tot de samenwerking met de school¹ blijkt dat ouders graag nauw betrokken willen zijn bij de zorg voor hun kind. Zij willen hun eigen verhaal over hun kind en de kansen die zij zien voor een aanpak naar voren brengen, zij willen goede informatie krijgen over de extra ondersteuning en hulp die hun kind krijgt en zij willen aanwezig zijn als er over hun kind wordt gepraat. Steeds meer scholen zijn bezig om hieraan tegemoet te komen. Het inzicht dat ouders als ervaringsdeskundigen en partner in hun pedagogische taak een belangrijke toegevoegde waarde hebben bij het vaststellen wat hun kind nodig heeft en het bieden van extra ondersteuning is inmiddels wijd verbreid. Vooral het handelingsgericht werken heeft hieraan een sterke stimulans gegeven. Toch is het nog niet altijd eenvoudig om die samenwerking ook goed van de grond te krijgen.

In dit artikel gaan we kort in op de impuls die er komt vanuit de twee stelselwijzigingen 'Passend onderwijs' en de nieuwe 'Jeugdwet' voor de samenwerking met ouders. Verder gaan we vooral in op het samenwerken met ouders en hulpverleners in multidisciplinaire zorgteams; wat levert dat op? Welke lastigheden komen scholen daarbij tegen? En welke oplossingen vinden ze daarvoor?

NIEUW BELEID STIMULEERT DE SAMENWERKING MET OUDERS

Met de nieuwe stelselwijzigingen ‘passend onderwijs’ en ‘de Jeugdwet’ⁱⁱ wordt ook in het beleid voor onderwijs en jeugd het belang van de samenwerking met ouders benadrukt en gestimuleerd.

Passend onderwijs wil de positie van ouders op verschillende manieren versterken, zowel waar het gaat om het beleid van scholen en samenwerkingsverbanden, als waar het gaat om de ondersteuning van hun kind. Zo kunnen ouders via de MR van de school meepraten over het Ondersteuningsprofiel van de school. Zij hebben daarin adviesrecht.

En via de Ondersteuningsplanraad hebben ouders instemmingsrecht over het Ondersteuningsplan van het samenwerkingsverband. Er zijn in het hele land ook lokale initiatieven van ouders om de positie van ouders in passend onderwijs te versterken (zie www.netwerkouderinitiatieven.nl).

Passend onderwijs geeft ouders ook rechten als het gaat om hun eigen kind. Zij kunnen hun kind aanmelden bij de school van hun keuze. Het is de taak van die school om een passende onderwijsplek voor hun kind te vinden, zodat ouders niet zelf meer van school naar school hoeven te ‘leuren’ met hun kind. Uiteraard gebeurt dit in nauwe samenspraak met de ouders. En wanneer ouders het echt niet eens zijn met de geboden plek zijn er nog mogelijkheden voor bezwaar en beroep.

Sommige kinderen hebben extra ondersteuning nodig. Dat is alle ondersteuning die meer is dan de afgesproken ‘basisondersteuning’, die iedere school in een samenwerkingsverband moet kunnen bieden. Voor kinderen die extra ondersteuning nodig hebben moet altijd een OPP (Ontwikkelingsperspectief) worden opgesteld. Daarin staan de ontwikkelingsmogelijkheden, het uitstroomprofiel, de onderwijsdoelen en de aanpak om die doelen te bereiken beschreven. Dit Ontwikkelingsperspectief moet in ‘Op overeenstemming gericht overleg (OOGO)’ met ouders worden besproken. Wanneer ouders zich niet in het OPP kunnen vinden kan een onderwijsconsulent worden ingeschakeld of uiteindelijk de landelijke geschillencommissie.

Dit zijn de wettelijke bepalingen die de formele kaders stellen voor de samenwerking met ouders. Maar veel belangrijker is dat daaruit duidelijk wordt dat investeren in samenwerking met ouders loont. Als ouders nauw betrokken worden bij alle beslissingen over een passende plek en extra ondersteuning zal dat conflicten en lastige bezwaar- en beroepsprocedures vrijwel altijd kunnen voorkomen.

De nieuwe Jeugdwet heeft als intenties om ouders (en jeugdigen) te betrekken bij hun ondersteuningsproces en om hun eigen mogelijkheden en behoeften als uitgangspunt te nemen. Er moet niet meer óver ouders en kinderen gesproken worden, maar mét hen. De wet ziet ouders als de eerst verantwoordelijken voor het gezond en veilig opgroeien van hun kinderen. Als dat niet vanzelf gaat moet het nieuwe jeugdstelsel daar snel, goed en op maat bij aansluiten. Wat betreft de formele positionering van ouders legt de Jeugdwet die verantwoordelijkheid vrijwel geheel bij de afzonderlijke instellingen die jeugdhulp aanbieden. Die moeten zorgen voor goede informatie aan ouders, ze moeten een cliëntenraad instellen waarin ouders en cliënten medezeggenschap hebben en zij moeten een procedure voor klachtbehandeling hebben.

Als het gaat om de samenwerking met ouders in het vaststellen en bieden van hulp zegt de Jeugdwet alleen dat er gewerkt wordt op basis van een hulpverleningsplan dat gebaseerd is op de behoeften van de jeugdige en overlegd is met de ouders en/of jeugdige zelf. Daarnaast hebben ouders een (beperkte) mate van keuzevrijheid in de hulp, bijvoorbeeld op basis van levensovertuiging. Verder spreekt de Jeugdwet op veel plaatsen vooral intenties uit met betrekking tot de samenwerking met ouders.

Met passend onderwijs en de nieuwe Jeugdwet is de norm dus dat het bepalen en bieden van ondersteuning en hulp altijd mét het kind en/of de ouders gebeurt en niet óver hen.

SAMENWERKING MET OUDERS IN DE PRAKTIJK

Partnerschap met ouders zou stevig verankerd moeten zijn in het algemene schoolbeleid. Het goed informeren van ouders, het aanbieden van voldoende contactmomenten en eventueel het afleggen van huisbezoeken kunnen daar onderdeel van uitmaken, naast ouderparticipatie in de school.

Een heel belangrijk aspect is de wijze waarop met ouders wordt gecommuniceerd. Op veel scholen heeft dat nog vooral het karakter van: ouders op de hoogte stellen van ... gesignaleerde achterstanden of problemen, beslissingen van de school of 'slecht nieuwsgesprekken'. Dat zou veel meer in de richting moeten gaan van: ouders uitnodigen te vertellen over hun kind, hun ideeën en zorgen en hun opvattingen over de signalen en ideeën van de school. Pas dan kan er sprake zijn van echte samenwerking.

Voor veel leerkrachten is dat nog niet eenvoudig. Vaak hebben zij het gevoel autoriteit en zekerheid te moeten uitstralen naar ouders toe, in plaats van hun zorgen te delen of ouders te vragen mee te denken. Professionalisering op dit gebied kan daarin nog veel meerwaarde opleveren.

SAMENWERKING MET OUDERS BEGINT AL BIJ DE AANMELDING OP SCHOOL

Met passend onderwijs kunnen ouders hun kind aanmelden bij de school van hun keuze. Daarbij wordt wel van ouders gevraagd dat zij aangeven of zij denken dat hun kind extra ondersteuning nodig heeft en daarvoor relevante informatie doorgeven. Ook informatie over de thuissituatie is daarbij van belang.

De informatie van de ouders kan aangevuld worden met informatie uit de voorschoolse periode (van kinderdagverblijf, peuterspeelzaal of jeugdgezondheidszorg), medische gegevens, informatie over eerdere hulp en zo nodig aanvullend onderzoek. Op basis hiervan kan de school, samen met de ouders en eventueel jeugdhulppartners, bepalen wat de ondersteuningsbehoeften van het kind zijn. Dat biedt de basis voor het vinden van een passende onderwijsplek, het vaststellen van de benodigde extra ondersteuning en/of de benodigde jeugdhulp voor kind en/of ouders.

SAMENWERKEN MET OUDERS IN ZORGTEAMS

De meeste basisscholen leggen de verbinding met de jeugdhulp in eerste instantie in een zorgteam of ZAT. Daar worden de signalen en kennis van de school, de ouders en jeugdhulppartners bij elkaar gebracht om de ondersteuningsbehoeften van de leerling, de ouders én de leerkracht vast te stellen. Op grond daarvan worden dan doelen geformuleerd en een aanpak (zo nodig in een OPP) vastgesteld.

Voorheen werd in die multidisciplinaire teams vaak uitgewisseld door professionals onderling. Ouders gaven daarvoor wel toestemming, maar waren meestal niet zelf aanwezig. Dat begint te veranderen. Steeds meer scholen en samenwerkingsverbanden vinden dat wanneer je partnerschap met ouders serieus neemt, ouders ook bij het gesprek over hun kind aanwezig moeten zijn.

Scholen waar ouders aanwezig zijn bij de besprekingen in het zorgteam zeggen dat dat de volgende **positieve resultaten** op kan leveren:

- Ouders voelen zich serieus genomen en betrokken bij de ondersteuning van hun kind;
- De expertise van ouders vormt een belangrijke aanvulling in het team, vooral op het inschatten van 'wat werkt' bij hun kind, maar ook door extra informatie over de vroegere ontwikkeling, belangrijke gebeurtenissen en personen in het leven van hun kind, hun eigen aanpak, enz.
- Ouders zijn nu meteen op de hoogte van de gemaakte afspraken over de aanpak, wat een extra gesprek daarover overbodig maakt;
- Door het samen vastleggen van de afspraken kunnen ouders, school en jeugdhulppartners elkaar gemakkelijker wederzijds aanspreken op het nakomen ervan (al zijn nog veel ouders daar nog wat voorzichtig in, uit bezorgdheid om de goede relatie met de school op het spel te zetten);
- Scholen en jeugdhulppartners worden door de aanwezigheid van ouders meer gestimuleerd om hun zaakjes op orde te hebben en zich goed voorbereid te hebben;
- Ouders krijgen een goed beeld van de zorg van de school om en voor hun kind, dat er serieus naar oplossingen wordt gezocht en dat veel mensen zich daarvoor inspannen, waardoor zij vaak een groot vertrouwen hebben in de professionaliteit van de school;
- Door gezamenlijk de doelen en het Ontwikkelingsperspectief op te stellen is instemming van ouders daarmee vaak meteen al verkregen en hoeft daarvoor geen apart OOGO gevoerd te worden;
- Leerkrachten die aan de bespreking deelnemen zien veel meer de kracht van samenwerken met ouders en zij kunnen in hun contacten met de ouders terugvallen op wat in het zorgteam is besproken;
- Ouders krijgen tips voor het omgaan met hun kind thuis, afgestemd op de doelen die en in het zorgteam zijn bepaald, wat tot een (meer) afgestemde aanpak op school en thuis leidt;
- Ouders krijgen ook heel laagdrempelig de mogelijkheid om aan te geven welke jeugdhulp zij eventueel thuis nodig hebben om het kind goed te begeleiden;
- Ouders kunnen in het zorgteam inbrengen welke hulp er in het gezin al geboden wordt, zodat ook daarmee afgestemd kan worden over de te volgen aanpak.

Naast deze mooie opbrengsten geven scholen aan dat er ook lastigheden zitten aan de samenwerking met ouders in zorgteams. Dan worden onder meer de volgende zaken genoemd:

- Rooster- en planningsproblemen; scholen hebben vaak vaste momenten voor de zorgteambesprekingen en kunnen dat niet voor elke ouder apart organiseren. Dat betekent dat ouders die willen deelnemen er vrij voor moeten nemen, wat niet altijd mogelijk is;
- Als de ouders erbij zijn vinden scholen het vaak bezwaarlijk om het gesprek tot een kwartier of twintig minuten te beperken, zeker als ouders er speciaal vrij voor hebben genomen, waardoor de besprekingen dan uitlopen;
- Het is heel belangrijk om ouders vooraf goed te informeren, anders kunnen zij zich overweldigd voelen door zo'n groep deskundigen aan tafel;
- Ook is het belangrijk dat ouders weten hoe het gesprek zal verlopen, bijvoorbeeld op basis van eerder gestelde doelen en toewerkend naar nieuwe doelen, want in een gesprek 'in het wilde weg' is het voor hen lastig hun inbreng te hebben;
- Het is ook van belang dat de voorzitter de ouders regelmatig nadrukkelijk uitnodigt hun visie te geven, anders laten zij zich nogal eens snel overdonderen door al die professionals;
- Het is bij ouders met een psychiatrische stoornis of verstandelijke beperking soms erg lastig om het gesprek zo te voeren dat ook zij het kunnen volgen en kunnen deelnemen, het onderwijsjargon zit dan soms echt in de weg;
- Als ouders de Nederlandse taal onvoldoende beheersen en zij toch aanwezig willen zijn is het niet altijd mogelijk om een tolk te regelen, maar soms kunnen zij zelf iemand uit hun omgeving meenemen die kan vertalen (geen kind);
- Veel zorgteams zeggen dat ze ouders niet altijd uitnodigen. Uitzonderingen die genoemd worden:
 - Als er vermoedens zijn van huiselijk geweld of kindermishandeling en ouders het gesprek daarover niet aan willen gaan;
 - Als het om een heel korte voortgangsbespreking gaat en het voor ouders lastig is om even aan te schuiven;
 - Wij bereiden de gesprekken altijd even voor zonder de ouders, om te bespreken wat wij in ieder geval willen inbrengen in het gesprek;
 - Als het gesprek gaat over de handelingsverlegenheid van de leerkracht met het kind gaat doen we dat als de ouders weg zijn, om de leerkracht de veiligheid te bieden om vrijuit te kunnen spreken en adviezen te ontvangen.

In de aanloop naar passend onderwijs zien we dat veel scholen beginnen met het uitnodigen van ouders in het zorgteam. Het staat echter nog in de kinderschoenen. Wij zijn daarom heel benieuwd naar je ervaringen hiermee. We roepen je daarom van harte op te reageren op dit artikel en de mooie resultaten, maar ook de lastige kanten die je ziet in de samenwerking met ouders in zorgteams aan ons door te geven. Je kunt daarvoor terecht bij:

mbosdriesz@meno-groep.nl / 06-16610817 of Chaja Deen, Nji, c.deen@nji.nl / 06-24296045

ⁱ Ouders en school; partners in zorg, door Drs. M. Lof, *resultaten en aanbevelingen voor samenwerking*, NJI 2008.

ⁱⁱ Voor meer informatie over de beide stelselwijzigingen Passend onderwijs en de Transitie jeugdzorg (Jeugdwet) zie Beter Begeleiden Magazine van januari 2014.